

ОЦІНКА КРЕДИТОСПОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Бондар О.В., к.е.н., доцент

Полтавський університет економіки і торгівлі;

Биба В.В., к.т.н., доцент, Скрильник А.С., асистент

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

Стаття присвячена дослідженню процесів формування позикових інвестиційних ресурсів на підприємствах малого бізнесу, оцінки факторів, що негативно впливають на їх залучення та ефективне використання.

The article is devoted research of processes of forming of loan investment resources on the enterprises of small business, estimation of factors which negatively influence on their bringing in and effective use.

Постановка проблеми. Процес формування і використання інвестиційних ресурсів на більшості вітчизняних підприємствах направлений на задоволення потреб у придбанні необхідного обсягу матеріальних і нематеріальних активів, які активізують економічні процеси на підприємствах і забезпечать мінімізацію термінів окупності вкладеного капіталу. З огляду на те, що протягом останніх 2008-2010 років наявна тенденція погіршення результативності роботи більшості малих підприємств, зменшується привабливість окремих напрямків бізнесу, наявна недосконалість фондового ринку; великий відсоток тонізації економіки України, звужує можливості підприємців, щодо використання власних і залучених інвестиційних ресурсів. Тому одним із основних джерел фінансування інвестиційних проектів та програм на сьогоднішній день є кредитні ресурси банків та інші позикові кошти, які підносяться до позикового капіталу підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблемі формування інвестиційних ресурсів на підприємствах в країні приділено достатньо уваги, зокрема і питанню їх кредитоспроможності. Серед відомих дослідників зазначеної проблеми доцільно відзначити праці Данилишина Б.М., Дація О.І., Гойко А.Б., Пересади В.І., Федоренко В.Г. та інших. Проте, питання, що пов'язані з оцінкою тенденцій основних показників кредитоспроможності малого бізнесу, висвітлено в недостатній мірі.

Постановка завдання. Метою наукової статті є дослідження можливості залучення позикового капіталу на підприємства малого бізнесу за видами економічної діяльності на основі оцінки ключових показників їх кредитоспроможності протягом 2008-2010 років.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під впливом фінансової кризи 2008-2010 років відбулося значне скорочення обсягів кредитування вітчизняними фінансовими установами інвестиційних проектів і програм розвитку малого бізнесу в Україні, при цьому процес кредитування став більш виваженим і прогніваним, за рахунок підвищення умов кредитування та методів оцінки кредитоспроможності.

Кредитоспроможність підприємства є багатоаспектним, комплексним поняттям, на рівень якого впливають велика кількість якісних і кількісних параметрів. Спираючись на Постанову НБУ «Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» № 279 від 06.07.2000, для виявлення галузевих особливостей діяльності підприємств за видами економічної діяльності, як перспективних позичальників кредитних продуктів, було проведено оцінку кредитоспроможності підприємств малого бізнесу за наступною групою показників: показники платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності [4].

В таблицях 1 та 2 наведено оцінку ключових показників кредитоспроможності підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності протягом 2009-2010 років [5,6].

Аналізуючи проведені розрахунки необхідно відмітити наступне.

1. Розраховані значення коефіцієнтів покриття та абсолютної ліквідності свідчать про те, що більшості видам підприємств за економічної діяльності не характерне їх оптимальні значення, за винятком підприємств, що займаються фінансовою діяльністю. Це пов'язано з тим, що:

- у структурі активів підприємства переважають основні фонди, які частково сформовані за рахунок позикового капіталу;

- окремі види економічної діяльності, такі як торгівля автомобілями, діяльність готелів, діяльність транспорту, діяльність пов'язана з операціями з нерухомості, охорона здоров'я та надання комунальних послуг мають неліквідний баланс, що пов'язано з тим, що значення даного показника у даних видах економічної діяльності менше 1;

- за більшістю видами економічної діяльності прослідковується негативна тенденція погіршення даного показника, окрім сільськогосподарських та будівельних підприємств, що вплине на зменшення можливості отримання додаткових кредитних ресурсів;

- за відсутністю можливості отримання кредитів під заставу оборотних коштів, що причинено їх низькою ліквідністю, підприємствам необхідно буде заставляти основні фонди, які в середньому по Україні мають знос на рівні 50 %, що суттєво вплине на скорочення розміру кредитів, які може надати фінансова установа.

2. Розраховані показники фінансової стійкості підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності, свідчать про те, що у більшості їх значення негативно характеризують фінансову стійкість малого бізнесу. Це пов'язано з тим, що:

- за винятком підприємств, що здійснюють фінансову діяльність, надають освітні та комунальні послуги, усі підприємства переважно працюють на позиковому капіталу, про що свідчить коефіцієнт автономії, мають негативну тенденцію зменшення даного показника і значну невідповідність його нормативну значенню, що суттєво збільшує ризик їх банкрутства, особливо будівельні підприємства, оптово-роздрібні торговельні підприємства та торгівля автомобілями і мотоциклами;

- оберненим показником коефіцієнта автономії є коефіцієнт концентрації позикового капіталу, динаміка якого негативна для всіх малих підприємств, за винятком підприємств, що надають комунальні та індивідуальні послуги;

- за винятком підприємств, що здійснюють фінансову діяльність та надають освітні послуги, оборотні засоби на усіх підприємствах малого бізнесу переважно сформовані за рахунок позикового капіталу, що негативно впливає на їх ліквідність.

3. Розглядаючи основні показники ділової активності малих підприємств за видами економічної діяльності необхідно відмітити наступне:

- за винятком торговельних підприємств та підприємств, що надають освітні послуги, необхідно відмітити негативну динаміку зменшення коефіцієнтів обертання, як активів в цілому, так і оборотних активів в тому числі, що в свою чергу впливає на збільшення періоду їх обертання; це пов'язано з тим, що на кінець 2009 року відбулося скорочення обсягів реалізованої продукції на більшості малих підприємств, що стало результатом зменшення купівельної спроможності їх споживачів;

- у порівнянні з 2009 роком суттєво збільшився коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості малих підприємств. Так, якщо у 2009 році більшість підприємств не перевищували нормативне значення, то на кінець 2010 року у нормативному рівні оберталася кредиторська заборгованість тільки підприємств, що надають освітні послуги;

- одним із основних чинників зменшення оборотності активів підприємства в цілому, є зменшення їх вартості на кінець 2010 року, при цьому даний приріст є у більшості підприємств є негативним, так як відбувся за рахунок зростання вартості малоліквідних активів, а саме дебіторської заборгованості.

4. Розглядаючи коефіцієнти рентабельності діяльності підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності необхідно відмітити наступне:

- наявність негативної тенденції зменшення коефіцієнтів рентабельності протягом 2009-2010 років за окремими групами підприємств, обсяг чистого прибутку яких суттєво скоротився протягом 2010 року;

- збільшення суми власного капіталу підприємств малого бізнесу, спричинило збільшення коефіцієнта рентабельності його використання окремими малими підприємствами за видами економічної діяльності.

Висновки. Підсумовуючи проведені розрахунки ключових показників кредитоспроможності підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності можливо зробити наступні висновки.

По-перше, більшість показників, що характеризують рівень кредитоспроможності підприємств малого бізнесу не перевищують нормативне значення, і мають негативну динаміку погіршення їх значення. Це безумовно вплине на рішення банків або відмовити у фінансуванні, чи вимагати суттєвої застави та сплати великих страхових внесків.

По-друге, необхідно відмітити значний потенціал щодо розвитку та залучення позикового капіталу підприємств, що здійснюють фінансову діяльність та надають освітні послуги, які мають запас фінансової міцності за рахунок формування капіталу підприємства у більшості за рахунок позикового капіталу.

Таблиця 1

Ключові показники кредитоспроможності вітчизняного малого бізнесу у 2010 році [розробка автора]

№	Види економічної діяльності	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт маневреності оборотного капіталу	Коефіцієнт залученого капіталу	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	Коефіцієнт стійкості фінансування	Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	Коефіцієнт оборотності кредиторських зобов'язаностей	Коефіцієнт рентабельності продажу	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу
1	Види економічної діяльності	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Нормативне значення показника	2-3	0,2-0,25	> 0,5	> 0,5	< 0,5	> 0,1	0,8-0,9	2	2	2	0,1	0,1
	Усього по малим підприємствам	1,283	0,198	0,339	0,530	0,783	-0,087	0,531	0,406	0,708	0,455	0,065	0,020
	в тому числі:												
1	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,602	0,087	0,473	0,542	0,615	0,079	0,641	0,346	0,641	0,572	0,218	0,040
2	Промисловість	1,041	0,123	0,283	0,076	0,791	-0,231	0,444	0,552	0,966	0,597	0,041	0,018
3	Будівництво	1,052	0,189	0,168	0,144	0,896	-0,557	0,500	0,399	0,773	0,465	0,095	0,051
4	Оптова та роздрібна торгівля; посередництво в оптовій торгівлі	1,071	0,185	0,157	0,408	1,089	-0,084	0,279	0,834	1,028	0,623	0,025	0,032
5	Торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт	0,989	0,147	0,115	-0,073	1,121	-0,208	0,267	2,232	3,184	1,112	0,011	0,050
6	Діяльність готелів та ресторанів	1,005	0,293	0,423	0,005	0,651	-0,592	0,634	0,383	1,156	0,677	0,044	0,009
7	Діяльність транспорту та зв'язку	0,918	0,167	0,271	-0,167	0,887	-0,511	0,482	0,610	1,304	0,793	0,053	0,028
8	Фінансова діяльність	4,576	0,218	0,716	0,870	0,544	0,649	0,824	0,050	0,067	0,140	0,958	0,018
9	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання інших послуг	0,992	0,244	0,324	-0,010	0,699	-0,646	0,592	0,145	0,370	0,172	0,115	0,012
10	Освіта	1,396	0,326	0,606	0,197	0,385	0,094	0,670	1,085	2,616	2,824	0,056	0,024
11	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,817	0,422	0,262	-0,239	0,669	-1,456	0,636	0,464	1,535	0,948	0,046	0,019
12	Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері туризму	0,802	0,143	0,473	-0,128	0,516	-1,094	0,664	0,317	1,303	0,767	0,056	0,009

Таблиця 2

**Темпи приросту показників кредитоспроможності підприємств
малого бізнесу за 2008 – 2010 роки [розробка автора]**

№	Показники	Сільське господарство, лісове господарство, промисловість													
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		
1	Коефіцієнт покриття	(норма 2-3 грн./грн.)													
	приріст 2008-2009 р.	0,038	-0,100	0,012	-0,023	-0,046	-0,034	-0,052	-0,350	-0,154	-0,139	-0,224	-0,124		
	приріст 2009-2010 р.	0,221	-0,159	-0,159	-0,033	0,019	0,161	-0,058	2,442	0,054	-0,232	-0,100	-0,081		
2	Коефіцієнт автономії	(норма > 0,5)													
	приріст 2008-2009 р.	-0,022	-0,043	0,003	-0,021	-0,037	-0,037	-0,011	-0,020	-0,065	-0,001	-0,076	-0,029		
	приріст 2009-2010 р.	0,473	-0,065	-0,027	-0,005	-0,003	0,052	-0,082	0,183	0,003	-0,114	-0,077	-0,085		
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	(норма 0,2-0,25 грн./грн.)													
	приріст 2008-2009 р.	0,016	0,007	0,004	0,002	-0,021	-0,016	-0,040	-0,031	-0,026	-0,051	-0,051	-0,027		
	приріст 2009-2010 р.	0,015	0,030	0,050	0,036	0,084	0,056	-0,004	-0,238	-0,044	-0,044	0,422	-0,018		
4	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	(норма > 0,5)													
	приріст 2008-2009 р.	0,088	-0,058	0,108	-0,053	-0,225	-0,055	-0,071	-0,084	-0,170	0,001	-0,171	-0,072		
	приріст 2009-2010 р.	0,145	-0,233	-0,445	0,200	0,079	0,169	-0,131	0,238	0,075	-0,035	-0,165	-0,059		
5	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	(норма > 0,5)													
	приріст 2008-2009 р.	0,103	0,139	0,125	0,162	0,088	0,131	0,106	0,101	0,206	0,050	0,139	0,101		
	приріст 2009-2010 р.	-0,049	0,053	0,015	0,115	0,192	-0,066	0,150	0,031	-0,098	0,085	0,031	0,016		
6	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	(норма > 0,1)													
	приріст 2008-2009 р.	0,006	-0,054	0,020	-0,019	-0,081	-0,133	-0,039	-0,056	-0,047	-0,010	-0,590	-0,214		
	приріст 2009-2010 р.	0,171	-0,213	-0,153	0,011	0,013	0,336	-0,125	0,374	-0,041	-0,189	-0,110	-0,456		

Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері туризму

Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги

Освіта

Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання інших послуг

Фінансова діяльність

Діяльність транспорту та зв'язку

Діяльність готелів та ресторанів

Торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт

Оптова та роздрібна торгівля; посередництво в оптовій торгівлі

Будівництво

Промисловість

Сільське господарство, лісове господарство

№	Показники	Сільське господарство, лісове господарство														Надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері туризму
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14			
7	Коефіцієнт стійкості фінансування	<i>(норма 0,8 – 0,9)</i>														
	приріст 2008-2009 р.	-0,007	-0,047	0,001	-0,021	-0,018	-0,009	-0,018	-0,030	-0,089	-0,006	-0,015	-0,019			
	приріст 2009-2010 р.	0,036	-0,028	-0,031	0,006	0,002	0,010	-0,046	0,122	0,037	-0,084	-0,058	-0,039			
8	Коефіцієнт оборотності активів	<i>(норма 2 грн./грн.)</i>														
	приріст 2008-2009 р.	-0,031	-0,250	-0,227	-0,322	0,456	-0,090	-0,040	-0,022	-0,059	-0,123	-0,129	-0,069			
	приріст 2009-2010 р.	-0,044	-0,046	-0,008	-0,010	-0,088	-0,068	-0,094	-0,025	-0,001	-0,265	-0,077	-0,071			
9	Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	<i>(норма 2 грн./грн.)</i>														
	приріст 2008-2009 р.	-0,118	-0,277	-0,444	-0,449	0,350	-0,082	0,053	-0,046	-0,180	0,175	-0,337	-0,218			
	приріст 2009-2010 р.	-0,104	0,010	0,046	-0,090	-0,035	-0,255	-0,218	-0,048	0,007	-0,937	-0,266	-0,148			
10	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	<i>(норма 2 грн./грн.)</i>														
	приріст 2008-2009 р.	-1,121	-1,434	-1,376	-1,518	-3,240	-1,350	-1,547	-0,371	-0,612	-4,007	-2,419	-1,907			
	приріст 2009-2010 р.	0,258	0,263	0,211	0,279	0,508	0,295	0,355	0,062	0,066	1,256	0,379	0,342			
11	Коефіцієнт рентабельності продажу	<i>(норма > 0,1)</i>														
	приріст 2008-2009 р.	-0,025	-0,003	0,049	-0,002	0,004	0,011	-0,012	0,159	-0,016	-0,024	-0,016	-0,003			
	приріст 2009-2010 р.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,053	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000			
12	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	<i>(норма > 0,1)</i>														
	приріст 2008-2009 р.	-0,189	-0,059	-0,152	-0,101	-0,027	-0,045	-0,103	-0,160	-0,045	-0,098	-0,056	-0,036			
	приріст 2009-2010 р.	-0,012	0,002	0,002	0,002	0,001	-0,003	0,002	-0,015	0,000	-0,002	0,002	0,000			

По-третє, необхідно відмітити, що хоча і більшість ключових показників кредитоспроможності малого бізнесу в Україні, негативно впливають на її підсумкову оцінку, позитивним є те, що протягом 2009-2010 років більшість підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності є рентабельні. Тобто під впливом суттєвих економічних змін в середині країни на фоні світової фінансової кризи, глобалізаційних процесів та тонізації економіки України, більшість малих підприємств є прибутковими. При цьому, за рахунок активізації державної політики, щодо фінансової підтримки малого бізнесу, через механізм гарантування чи компенсації відсотків по кредитним ресурсам, неодмінно збільшить їх привабливість, як об'єкта інвестування для вітчизняних і іноземних фінансових установ.

Література:

1. Інвестування: Навч. посіб. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда; За заг. ред. Гриньової. – 2-ге вид., доопр. і доп. – Х.: Інжек, 2005. – 664 с.
2. Т.В. Майорова. Інвестиційна діяльність: підручник для студентів вищих навч. закладів / Майорова Т.В.; – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
3. Інвестування: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А.А. Пересада, О.О. Смірнова, С.В. Онікієнко, О.О. Ляхова. – К.: КНЕУ, 2001. – 251 с.
4. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» № 279 від 06.07.2000.
5. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів малого підприємництва». 2009 рік. Державний комітет статистики України – К. 2010.
6. Статистичний збірник «Діяльність малих підприємств». 2008 рік. Державний комітет статистики України – К. 2009.

УДК 338.434

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ В РЕГУЛЮВАННІ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Борисова І.С., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

Розглядається використання фінансового механізму та його вплив на формування фінансових ресурсів аграрного сектора економіки через фінансові інструменти, а також, які функції, надані цим інструментам, і наскільки повно вони реалізуються на практиці.

Considered the financial mechanism and its impact on the financial resources of the agricultural sector through financial instruments, and which features provided by these instruments, and how well they are implemented in practice.

Постановка проблеми. Сучасний стан сільськогосподарського виробництва України не дає змоги розв'язати основні проблеми функціонування агропродовольчого ринку без проведення структурної перебудови галузі, без технічного переозброєння та без створення системи комплексного управління формуванням і використанням ресурсного потенціалу в аграрному секторі економіки. Все це зумовлює необхідність пошуку нових форм фінансування інвестиційної діяльності аграрних підприємств за допомогою фінансового механізму.